

Warszawa, 5 stycznia 2019 r.

Prof. Uczelni Łazarskiego dr hab. Małgorzata Manowska

Katedra Prawa Cywilnego

Uczelni Łazarskiego

R E C E N Z J A

pracy doktorskiej Pana mgr Marka Dąbrowskiego

pt.: „Mediacja w świetle przepisów kodeksu postępowania cywilnego”

napisanej pod kierunkiem

Ks. dra hab. Włodzimierza Brońskiego, prof. KUL Jana Pawła II

Uwaga wstępna.

Przy ocenie pracy doktorskiej uwzględniono pięć zasadniczych elementów: temat i zakres pracy, zastosowana metoda badawcza, kompozycja (budowa rozprawy) i jej tzw. strona warsztatowa oraz treść merytoryczna.

1.

Temat rozprawy doktorskiej mgr. Marka Dąbrowskiego został dobrze wybrany. Rozprawa doktorska mgr. Marka Dąbrowskiego dotyczy doniosłej problematyki zarówno z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia. W literaturze przedmiotu wciąż odczuwany jest bowiem niedosyt pozycji ujmujących w sposób całościowy problematykę mediacji w postępowaniu cywilnym. W literaturze dotychczas skupiano się głównie na określonej grupie uczestników procesu mediacyjnego bądź na określonych problemach dotyczących tej instytucji, przy czym duża część publikacji na ten temat nie zachowuje pełnej aktualności z uwagi na kolejne nowelizacje przepisów dotyczących mediacji (np. M. Żurawska, Mediacja jako nowa metoda rozwiązywania sporów z zakresu prawa pracy [w:] Sądy polubowne i mediacja, red. J. Olszewski, Warszawa 2008; A. Zienkiewicz, Mediator w sprawach cywilnych, Rej. 2005, nr 5; tenże, Mediacja jako forma wymiaru sprawiedliwości, ADR 2013; R. Zegadło, Mediacja w sprawach rodzinnych i

opiekuńczych, RiPr 2006, nr 1; tenże Mediacja w toku postępowania cywilnego – uwagi na tle projektu Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego [w:] Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Maksymiliana Pazdana, red. L. Ogiełło, W. Popiołek, M. Szpunar, Kraków 2005; R. Wrzeczonek Protokół z mediacji w sprawach z zakresu prawa cywilnego w formie aktu notarialnego, Rej. 2009, nr 1; A. Włosińska, Rozwiązywanie sporów cywilnych w drodze mediacji w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 10.9.2015 r., MoP 2016, nr 20; K. Weitz, K. Gajda – Roszczynialska, Alternatywne metody rozwiązywania sporów ze szczególnym uwzględnieniem mediacji [w:] Mediacja w sprawach gospodarczych, Praktyka – teoria – perspektywy, red. A. Torbus, Warszawa 2015; K. Weitz, K. Gajda – Roszczynialska, Mediacja w sprawach gospodarczych [w:] System Prawa Handlowego. Postępowanie sądowe w sprawach gospodarczych, t. 7, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2013; P. Waszkiewicz, Zasady mediacji [w:] Mediacje. Teoria i praktyka, red. E. Gmurzyńska, R. Morek, Warszawa 2009; A. Wach, Delimitacja mediacji i koncyliacji jako samodzielnych form ADR, R. Pr. 2005, nr 2; A. Tynel, Zalety i wady mediacji [w:] Międzynarodowe prawo handlowe, red. M. Pazdan, Warszawa 2002; M. Tabernacka, Zgoda na mediację w postępowaniu cywilnym w zakresie obowiązywania regulacji art. 183 [8] KPC, ADR 2012, nr 2; J. Szwaja, K. Jasińska, Mediacje w postępowaniu cywilnym: czy wciąż dobrowolne?, MoP 2017, nr 7; W. Stojanowska, Fakultatywna mediacja w procesie o rozwód według znowelizowanego Kodeksu postępowania cywilnego, Zeszyty Prawnicze UKSW 2006, nr 6/2; S. Sobolewski, Skutki prawne umowy o mediację, PPH 2007, nr 8; P. Sobolewski, Mediacja w sprawach cywilnych, PPH 2006, nr 2; P. Szmidt, Postępowanie w przedmiocie zatwierdzenia ugody zawartej przed mediatorem [w:] Mediacja i arbitraż jako sposoby polubownego rozstrzygania sporów, red. D. Czura – Kalinowska, Poznań 2009; T. Strumiłło, Zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem, OSA – P 2014, nr XII/2; tenże Skierowanie do mediacji przez sąd, ADR 2010, nr 3; P. Sławicki, Obowiązki mediatora w zakresie przygotowania ugody przed nim zawartej i złożenia protokołu mediacyjnego w sądzie, ADR 2017, nr 2; tenże Ugoda zawarta przed mediatorem w świetle nowelizacji K.P.C. z 16 września 2011 r., „Studia Prawnicze KUL” 2014, nr 4; K. Skowrońska, Kwalifikacje i zadania mediatora na wybranych przykładach, ADR 2014, nr 2; M. Skibińska, Koszty mediacji w sprawach cywilnych, ADR 2009, nr 3; J. Rajski, Rola mediacji przy rozwiązywaniu sporów związanych ze stosunkami w obrocie gospodarczym [w:] Księga Pamiątkowa dedykowana Profesorowi

Stanisławowi Sołtysińskiemu, red. A. Nowicka, Poznań 2005; S. Pieckowski, Mediacja gospodarcza, Warszawa 2015; tenże Mediacja w sprawach cywilnych, Warszawa 2006; J. Pazdan, Kolizyjnoprawne aspekty mediacji, ADR 2009, nr 2; M. Myślińska, Problematyka odpowiedzialności cywilnej mediatora [w:] Arbitraż i mediacja. Aktualne problemy teorii i praktyki funkcjonowania sądów polubownych i ośrodków mediacyjnych. Materiały konferencyjne (Nałęczów Zdrój 8-10.5.2009 r.), red. J. Olszewski, Rzeszów 2009; A. Mól, Alternatywne rozwiązywanie sporów w Internecie, PPH 2005, nr 10; R. Morek, Umowa o mediację i jej charakter prawny [w:] Europeizacja prawa prywatnego, t. 1, red. M. Pazdan, W. Popiołek, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar, Kraków 2008; tenże Mediacja i arbitraż (art. 183 [1] – 183 [15], 1154 – 1217 KPC). Komentarz, Warszawa 2006; R. Morek, Mediacja w sprawach cywilnych [w:] Mediacje. Teoria i praktyka, red. E. Gmurzyńska, R. Morek, Warszawa 2009; R. Morek, Cele i funkcje mediacji [w:] Mediacje. Teoria i praktyka, red. E. Gmurzyńska, R. Morek, Warszawa 2009; tenże ADR – w sprawach gospodarczych, Warszawa 2004; Z. Miczek, Mediacja w sprawach cywilnych, PPH 2006, nr 6; J. Maślikowska, Mediacje gospodarcze w praktyce [w:] Alternatywne formy rozwiązywania sporów w teorii i w praktyce. Wybrane zagadnienia, red. H. Duszka – Jakimko, S. L. Stadniczeńko, Opole 2008; K. Mania, Mediacja online [w:] Mediacja. Teoria, normy, praktyka, red. K. Płaszka, J. Czapska, M. Araszkiewicz, M. Pękala, Warszawa 2017; M. Mularczyk – Herdzina, Mediacja w sprawach o rozwód i o separację – wybrane zagadnienia, ADR 2008, nr 4; M. Malczyk, Ugoda zawarta przed mediatorem w mediacji cywilnej [w:] Ius est a iustitia appellatum, Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu, red. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Pazdan, M. Tomalak, Warszawa 2017; P. Malaga, A. Mól, Sposoby i skutki wszczęcia mediacji, ADR 2008, nr 4; A. Majewski, K. Mularczyk, Mediacja jako ADR w prawie pracy, ADR 2010, nr 3; A. Majerek, Problematyka kwalifikacji mediatorów sądowych [w:] Mediacje w prawie, red. J. Czapska, M. Szelaąg – Dylewski, Kraków 2014; M. Macyszyn, M. Śledzikowski, Umowa o mediację w prawie polskim – wybrane uwagi, ADR 2015, nr 3; J. M. Łukasiewicz, Naczelne zasady mediacji [w:] Zarys metodyki pracy mediatora w sprawach cywilnych, red. A. M. Arkuszewska, J. Plis, Warszawa 2014; tenże Kompleksowe ujęcie sprawy rodzinnej w ugodzie mediacyjnej, ADR 2014, nr 4; S. Kordasiewicz, Historyczna i międzynarodowa perspektywa mediacji [w:] Mediacje. Teoria i praktyka, red. E. Gmurzyńska, R. Morek, Warszawa 2009; A. Kalisz, A. Zienkiewicz, Dyskrecjonalność sędziowska a zatwierdzenie ugody zawartej

przed mediatorem w sprawie cywilnej [w:] Dyskrecjonalność w prawie, red. W. Staśkiewicz, T. Stawecki, Warszawa 2009; A. Kalisz, Mediacja jako instrument realizacji celów partykularnych i uzupełnienie wymiaru sprawiedliwości, PPP 2017, nr 7 – 8; M. Jaksa, Mediacja cywilna z perspektywy doświadczeń mediatora. Analiza zasad mediacji w przepisach kodeksu postępowania cywilnego [w:] Alternatywne formy rozwiązywania sporów w teorii i w praktyce. Wybrane zagadnienia, red. H. Duszka – Jakimko, S. L. Stadniczeńko, Opole 2008; V. Huryn, Prawne aspekty mediacji w sprawach rodzinnych [w:] Mediacja w rozwiązywaniu konfliktów rodzinnych, A. Gójska, V. Huryn, Warszawa 2007; K. Gonera, Mediacja według projektu zmian kodeksu postępowania cywilnego [w:] Arbitraż i mediacje w prawie pracy, red. G. Goździewicz, Lublin 2005; A. Gójska, R. Boch, Obligatoryjna mediacja w sprawach rodzinnych – refleksje praktyków, Mediator 2006, nr 37; K. Golema, P. Sławicki, Zasada dobrowolności mediacji w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 10.9.2015, ADR 2017, nr 4; M. W. Golak, Wynagrodzenie mediatora w postępowaniu cywilnym, ADR 2018, nr 1; E. Gmurzyńska, Sprawiedliwość a mediacja. Wybrane zagadnienia związane z realizowaniem koncepcji sprawiedliwości w mediacji [w:] Aurea Praxis Aurea Theoria. Księga pamiątkowa ku czci profesora Tadeusza Erecińskiego, t. 2, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011; też Rodzaje mediacji [w:] Mediacje. Teoria i praktyka, red. E. Gmurzyńska, R. Morek, Warszawa 2009; też Etapy mediacji [w:] Mediacje. Teoria i praktyka, red. E. Gmurzyńska, R. Morek, Warszawa 2009; W. Głodowski, Stały mediator w sprawach cywilnych po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego – wybrane zagadnienia, ADR 2016, nr 1; K. Gajda – Roszczyńska, Mediacja obligatoryjna w postępowaniu cywilnym, PPC 2012, nr 3; G. Frączek, Umowa o mediację [w:] Mediacja w sprawach gospodarczych. Praktyka – teoria – perspektywy; red. A. Torbus, Warszawa 2015; też Ugoda przed mediatorem jako jedna z form zakończenia sporu [w:] Mediacja i arbitraż jako sposoby polubownego rozstrzygania sporów, red. D. Czura – Kalinowska, Poznań 2009; R. Flejszar, K. Gajda – Roszczyńska, Pojęcie ADR a pojęcie mediacji w teorii postępowania cywilnego [w:] Mediacja. Teoria, normy, praktyka, red. K. Płaszka, J. Czapska, M. Araszkiewicz, M. Pękala, Warszawa 2017; K. Flaga – Gieruszyńska, Znaczenie mediacji na tle innych metod rozwiązywania sporów w sprawach gospodarczych [w:] Sądy polubowne i mediacja, red. J. Olszewski, Warszawa 2008; też Wybrane aspekty efektywności mediacji w sprawach rodzinnych [w:] Rodzina w naukach prawnych. Zbiór Studiów, red. M. Tkaczuk, R. Jaworska –

Stankiewicz, Szczecin 2012; też Kryteria kontroli sądowej ugody zawartej przed mediatorem [w:] *Ius est a iustitia appellatum*, Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Wiśniewskiemu, red. T. Ereciński, J. Gudowski, M. Pazdan, M. Tomalak, Warszawa 2017; też Kilka uwag o mediacji jako instrumencie efektywnego rozstrzygnięcia sporów gospodarczych [w:] *Arbitraż i mediacja. Praktyczne aspekty stosowania przepisów*, red. J. Olszewski, Rzeszów 2007; P. Fik, P. Staszczuk, Kolejny wymóg formalny pozwu – oświadczenie o próbie pozasądowego rozwiązania sporu, PPH 2017, nr 2; K. Falkiewicz, M. Romatowska, Ugoda w postępowaniu mediacyjnym w sprawach cywilnych, *Temidium* 2012, nr 5; H. Duszka – Jakimko, M. Haczkowska, ADR a zasada prawa do sądu w perspektywie teoretycznej i konstytucyjnej [w:] *Alternatywne formy rozwiązywania sporów w teorii i w praktyce. Wybrane zagadnienia*, red. H. Duszka – Jakimko, S. L. Stadniczeńko, Opole 2008; M. Dąbrowski, Obligatoryjność działań sądu w zakresie upowszechniania mediacji w sprawach cywilnych [w:] *Mediacje obligatoryjne*, red. K. Antolak – Szymański, Warszawa 2017; tenże Charakter prawny ugody mediacyjnej zawartej po wszczęciu postępowania cywilnego, *ADR* 2013, nr 1; A. Czepik, Wynagrodzenie mediatora w sprawach cywilnych, „*Studia Iuridica*” 2014, t. 58; tenże Ugoda zawarta przed mediatorem, *ADR* 2011, nr 3; W. Broński, Europejskie regulacje dotyczące mediacji w sprawach cywilnych i gospodarczych, *RNP KUL* 21 (2011), nr 1; W. Broński, M. Dąbrowski, Status prawny mediatora w sprawach cywilnych, stan obecny i propozycje zmian, *RNP KUL* 24 (2014), nr 4; Ł. Błaszczak, Postępowanie sądowe w sprawach mediacyjnych [w:] *Mediacja w sprawach gospodarczych. Praktyka – teoria – perspektywy*, red. A. Torbus, Warszawa 2015; tenże Mediacja a inne alternatywne formy rozwiązywania sporów (wybrane zagadnienia), *ADR* 2012, nr 2; tenże Charakter prawny umowy o mediację, *ADR* 2008, nr 1; E. Bieńkowska, O potrzebie ujednoczenia regulacji dotyczących mediatorów i mediacji w systemie polskiego prawa [w:] *Mediacja dla każdego*, red. L. Mazowiecka, Warszawa 2010; A. Bieliński, Ugoda, Ugoda sądowa, ugoda zawarta przed mediatorem – zagadnienia wybrane [w:] *Arbitraż i mediacja. Praktyczne aspekty stosowania przepisów*, red. J. Olszewski, Rzeszów 2007; tenże Prawo do sądu a alternatywne metody rozwiązywania sporów ze szczególnym uwzględnieniem mediacji [w:] *Konstytucjonalizacja postępowania cywilnego*, red. Ł. Błaszczak, Wrocław 2015; tenże Mediator w sprawach cywilnych – wybrane zagadnienia regulacji obcych, *ADR* 2008, nr 3; M. Białecki, Mediacja online (cybermediacja) [w:] *Mediacja w sprawach*

gospodarczych. Praktyka – teoria – perspektywy, red. A. Torbus; tenże Mediacja w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2012; K. W. Baran, Mediacja w sprawach z zakresu prawa pracy, PiZS 2006, nr 3; A. Banaszewska, Umowa mediatorska [w:] Mediacja w sprawach gospodarczych. Praktyka – teoria – perspektywy, red. A. Torbus; A. M. Arkuszewska, A. Kościółek, Fazy i etapy mediacji [w:] Zarys metodyki pracy mediatora w sprawach cywilnych, red. A. M. Arkuszewska, J. Plis, Warszawa 2014; A. M. Arkuszewska, Postępowanie mediacyjne – elastyczne czy sformalizowane? Zagadnienia wybrane, ADR 2014, nr 4; T. Antoszek, Dopuszczalność mediacji on-line w polskim systemie prawnym – wybrane aspekty prawne [w:] Mediacje w prawie, red. J. Czapska, M. Szelaąg – Dylewski, Kraków 2014; K. Antolak – Szymański, O. M. Piaskowska, Mediacja w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2017; A. Antkiewicz, Problemy w stosowaniu przepisów o mediacji w postępowaniu cywilnym, R. Pr. 2008, nr 6, tenże Koszty postępowania mediacyjnego w procesie cywilnym, R. Pr. 2007, nr 3; P. Adamus, Wynagrodzenie mediatora w postępowaniu cywilnym – wybrane zagadnienia, MoP 2011, nr 10). Ponadto, jak zwrócono uwagę w pracy doktorskiej, aktualne uregulowanie instytucji mediacji nie jest doskonałe, co wynika z unormowaniem tej instytucji w różnych aktach prawnych, jak również w niedokładnościach terminologicznych powodujących trudności interpretacyjne (str. 18 – 21).

Z tego względu kompleksowe omówienie instytucji mediacji i analiza pojawiających się na tym tle problemów ze wskazaniem rozwiązań *de lege ferenda* przyczyni się do rozwoju polskiej nauki prawa procesowego cywilnego. Nie bez znaczenia jest również fakt, że właściwe uregulowanie i ujednoczenie przepisów dotyczących mediacji niewątpliwie przyczyni się do usprawnienia postępowania sądowego w sprawach cywilnych.

Tytuł rozprawy doktorskiej „Mediacje w świetle przepisów kodeksu postępowania cywilnego” oddaje przedmiotowy zakres badań Autora.

Wartość pracy obniża brak badań dotyczących korzystania przez strony z mediacji, a ich wynik wskazywałby na tendencję rozwojową tej instytucji i mógłby być pomocny w podjęciu decyzji co do ewentualnej przyszłej regulacji mediacji (np. czy strony koncentrują się na stałych mediatorach czy mediatorach ad hoc, a w związku z tym, która grupa mediatorów powinna pozostać w kręgu zainteresowania ustawodawcy albo też jakie są przyczyny ewentualnej niechęci obywateli do korzystania z mediacji).

2.

Autor zastosował w swojej pracy typowe dla nauk prawnych metody badawcze, to jest metodę dogmatyczną, metodę aksjologicznej analizy prawa oraz metodę historyczną. Zastosowano również metodę prawnoporównawczą, pozwalającą na szersze ujęcie badanych problemów w kontekście oceny kształtu krajowych regulacji i możliwych kierunków ewolucji rozwiązań prawnych. Analiza prawnoporównawcza zastosowana została zasadniczo przy umawianiu wszystkich zagadnień dotyczących mediacji, np. ewolucji tej instytucji (str. 37 – 48), jej celów (str. 71 – 72), charakterystyki i roli mediatora (rozdział II), umowy o mediację (rozdział III).

3.

Jeśli chodzi o kompozycję pracy, to nie budzi ona zastrzeżeń. Praca składa się ze wstępu, czterech rozdziałów i zakończenia. Struktura rozdziałów i podrozdziałów jest konsekwentna i klarowna.

4.

Na podkreślenie zasługuje bardzo dobra strona warsztatowa pracy. Autor z dużą wprawą i komunikatywnie posługuje się językiem polskim i językiem prawniczym. Usterki językowe, stylistyczne czy interpukcyjne pojawiają na tyle rzadko, że ich powołanie jest zbędne. Pozytywnym aspektem strony warsztatowej jest obszerne wykorzystanie literatury adekwatnej do przedmiotu rozprawy. W tym zakresie jednak zdarzają się drobne niedociągnięcia. Przy omawianiu zakresu przedmiotowego mediacji pominięto np. stanowisko M. Manowskiej i E. Stefańskiej zawarte w Komentarzu do Kodeksu postępowania cywilnego, (WK 2015) (przytoczono wydanie z 2011 r. tego komentarza) jak również w Komentarzu do Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego pod red. J. Wiercińskiego (LexisNexis 2014). W przypadku Komentarza do Kodeksu postępowania cywilnego pod red. T. Erecińskiego przytoczono jego wersję z 2012 r., podczas gdy dostępna jest wersja z 2016 r. Przy omawianiu kwestii możliwości zawarcia ugody w postępowaniu grupowym pominięto Komentarz do ustawy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym autorstwa M. Sieradzkiej (WKP 2018).

5.

Merytoryczna zawartość pracy nie budzi zastrzeżeń. Na wstępie Autor przedstawił temat pracy i uzasadnił jego wybór, a także cel pracy. Uzasadnił

wybór zastosowanych metod badawczych, przedstawił układ pracy i treść poszczególnych rozdziałów.

Pierwszy rozdział dysertacji poświęcony został skonstruowaniu definicji mediacji, która uwzględniałaby całościową analizę przepisów regulujących tę instytucję. Autor zwrócił w szczególności uwagę, że na gruncie przepisów prawnych brak jest legalnej definicji mediacji, co wynika z odmiennych celów i specyfiki gałęzi prawa, w których funkcjonuje mediacja. W dysertacji wyróżniono kategorie definicji, które uwypuklają negocjacyjny aspekt mediacji, albo rolę mediatora albo też główne zasady odnoszące się do mediacji. W efekcie Autor skonstruował kontekstową, szczegółową (odnoszącą się do przepisów k.p.c.) definicję mediacji, wskazując trafnie, że mediacja jest poufną i dobrowolną metodą rozwiązywania sporów, prowadzoną przez mediatora przed wszczęciem postępowania przed sądem lub w jego trakcie, wszczynaną na podstawie umowy, w trybie wnioskowym lub na podstawie postanowienia sądu, w ramach której strony zachowują pełną kontrolę nad przebiegiem postępowania i jego wynikiem, dążąc do zawarcia ugody. Autor zastrzegł, że powyższa definicja nie odnosi się do wszelkich aspektów mediacji ani nie ma charakteru uniwersalnego i wskazał, że *de lege lata* nie zachodzi konieczność sformułowania legalnej definicji mediacji, skoro kształt regulacji tej instytucji ma charakter elastyczny i określa jedynie jej ogólne ramy prawne. Za sformułowaniem uniwersalnej definicji mediacji mogłoby przemawiać jedynie uregulowanie jej w jednym akcie prawnym, wspólnym dla całego systemu prawnego.

W pierwszym rozdziale pracy Autor przedstawił również ewolucję instytucji mediacji ze szczególnym uwzględnieniem wpływu na tę ewolucję działań podejmowanych przez krajowego prawodawcę, a także na szczeblu Rady Europy (ogólne i szczegółowe rekomendacje) oraz Unii Europejskiej (Zielona Księga opublikowana przez Komisję Europejską w 2002 r., Dyrektywa 2008/52/WE) i przez Komisję ONZ do spraw Międzynarodowego Prawa Handlowego UNCITRAL.

Kolejnym zagadnieniem poruszonym w pierwszym rozdziale dysertacji jest stosunek instytucji mediacji do pojęcia wymiaru sprawiedliwości oraz sądowego postępowania cywilnego. Autor dokonał prezentacji stanowisk prezentowanych w tym zakresie w doktrynie i wskazał, że nadanie ram prawnych mediacji stwarzającej możliwości zakończenia sporu w ramach odformalizowanej i niegenerującej znacznych kosztów, a przy tym szybko

dostępnej procedury, z jednoczesnym zagwarantowaniem możliwości kontroli ugody przez sąd stanowi istotny mechanizm upraszczający i ułatwiający dostęp do wymiaru sprawiedliwości, czym realizuje podstawowy postulat sprawiedliwości proceduralnej. W ten sposób (mając na uwadze stopień sformalizowania mediacji), aczkolwiek mediacji nie można zaliczyć do wymiaru sprawiedliwości, to wypełnia ona lukę pomiędzy negocjacjami a postępowaniem sądowym czy arbitrażowym, chociaż nie ogranicza się do etapu przedsądowego (co stanowi jej walor). Mediacja pozasądowa stanowi alternatywę dla rozstrzygania sporów przed sądem, a mediacja w toku postępowania sądowego jest także metodą uzupełniającą.

W rozdziale pierwszym dysertacji Pan mgr. Marek Dąbrowski dokonał także analizy celów mediacji. Wskazał, że zasadniczym, ale nie jedynym celem mediacji jest zawarcie ugody uchylającej spór pomiędzy stronami i wykluczającej konieczność prowadzenia postępowania przed sądem. Autor wskazał także na szereg celów ubocznych, szczegółowych mediacji, takich jak np. pojednanie z członkami rodziny, zapobieganie powstania konfliktu w przyszłości, poprawę stosunków sąsiedzkich. Przedstawił również różne sposoby klasyfikacji celów mediacji prezentowane w literaturze i sformułował cele mediacji będące konsekwencją przyjętego modelu mediacji: wypracowanie rozwiązania kończącego spór (cel właściwy dla modelu mediacji facylitatywnej i ewaluatywnej), skupienie na osiągnięciu innych efektów (cele szczegółowe właściwe dla modelu mediacji transformatywnej, narratywnej oraz humanistycznej) (str. 64 - 70). Następnie Autor rozważył, czy cele mediacji wyrażone zostały w przepisach kodeksu postępowania cywilnego i doszedł do wniosku, że cele szczegółowe mediacji nie mogą stanowić same w sobie dla sądu podstawy do skierowania stron do mediacji, celem takim może być wypracowanie ugody bądź porozumienia. Autor zauważył natomiast, że mediację można określić mianem postępowania wieloetapowego czy też hierarchicznego, w ramach którego, aby móc osiągnąć cel nadrzędny, konieczne jest zrealizowanie wielu celów o charakterze szczegółowym. Zarówno możliwe do zrealizowania cele, jak i sposoby ich realizacji w ramach poszczególnych modeli powinny pozostać poza zakresem regulacji ustawowej. Przepisy prawne nie powinny ingerować w techniki, style i modele, jakie wykorzystuje mediator, wspierając strony w wypracowaniu przez nie porozumienia.

Ostatnia część rozdziału pierwszego poświęcona została zakresowi podmiotowemu i przedmiotowemu mediacji. Autor zwrócił uwagę na

wywołujące wątpliwości interpretacyjne pojęcie „uczestników postępowania mediacyjnego” użyte w art. 183 [4] par. 2 k.p.c. Zdefiniował również „zdatność ugodową sporu” jako możliwość samodzielnego dysponowania przez strony stosunku prawnego wynikającymi z niego prawami i roszczeniami zarówno w postępowaniu procesowym, jak i nieprocesowym. W tym kontekście Autor stwierdził, że zdolność do zawarcia ugody przed mediatorem nie różni się od zasad obowiązujących w przypadku dokonywania czynności prawnych. Scharakteryzował także zasady zawierania ugody w przypadku wielopodmiotowości. W kontekście przedmiotowego zakresu mediacji Pan mgr Marek Dąbrowski rozróżnił również pojęcie zdolności mediacyjnej, które szersze jest od pojęcia zdatności ugodowej i oznacza możliwość prowadzenia mediacji przy braku jednak możliwości zawarcia ugody. Mankamentem tej części pracy jest brak pogłębionej charakterystyki dotyczącej możliwości i zasad zawarcia ugody w postępowaniu grupowym. Autor wskazał jedynie, że możliwość taką przewiduje art. 7 ustawy z 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (str. 76). Niedosyt budzi brak ostatecznej oceny sposobu uregulowania w polskim prawie zakresu przedmiotowego mediacji (i wyłączenia takiej możliwości).

Rozdział drugi dysertacji poświęcony został charakterystyce i roli mediatora w mediacjach. Autor przedstawił podstawowe modele stosowane w regulowaniu statusu mediatora – z przewagami samoregulacji albo regulacji normatywnej (model hybrydowy), obowiązujący aktualnie w prawie polskim. Omówił także poszczególne (cztery) kategorie mediatorów, wskazując na mankamenty rozproszonej regulacji statusu mediatora, to jest w k.p.c. oraz w ustawie ustrojowej. Autor poddał również krytyce zróżnicowanie wymagań co do poszczególnych grup mediatorów wskazując, że obowiązujące unormowania nie dają gwarancji osiągnięcia celu w postaci podniesienia poziomu wiedzy i umiejętności mediatorów jak również realnej weryfikacji tych umiejętności. Oceniając modele rozwiązań normatywnych Pan mgr Marek Dąbrowski stwierdził, że w prawie krajowym postępują powolne zmiany legislacyjne w kierunku większej profesjonalizacji grupy stałych mediatorów. Wskazał jednak na konieczność *de lege ferenda* wprowadzenia wymagania niekaralności dla wszystkich grup mediatorów jak również obowiązek podnoszenia ich kwalifikacji przy wykorzystaniu konkretnych sposobów (szkoleń, warsztatów, wprowadzenie dobrych praktyk), a także ujednolicenia standardów wymaganych kwalifikacji.

W rozdziale drugim Autor omówił także problematykę list mediatorów i stałych mediatorów, dochodząc do trafnego wniosku, że obecnie obowiązujące rozwiązania nie dają skutecznych narzędzi weryfikujących stałych mediatorów. Wskazał, że właściwszym rozwiązaniem byłoby powierzenie prowadzenia list stałych mediatorów, nie prezesom sądów okręgowych, ale koordynatorom do spraw mediacji, do zadań których należą działania na rzecz rozwoju mediacji, zapewnienia sprawnej komunikacji między sędziami i mediatorami, a także współpraca przy organizowaniu spotkań informacyjnych.

W dalszym ciągu Pan mgr. Marek Dąbrowski przedstawił różnice pomiędzy naczelnymi zasadami odnoszącymi się do mediatorów, to jest zasadą bezstronności oraz niezależności i neutralności, wskazując, że zasada niezależności i neutralności służą urzeczywistnieniu wymienionej w k.p.c. zasady bezstronności.

W rozdziale drugim Autor scharakteryzował także zakres podmiotowy i przedmiotowy zasady zachowania poufności, różne jej aspekty oraz sposób realizacji. Finalnie uznał, że *de lege lata* zostały one właściwie unormowane.

Ostatnia część rozdziału drugiego poświęcona została odpowiedzialności cywilnej mediatora z uwzględnieniem odpowiedzialności kontraktowej i deliktowej.

Rozdział trzeci dysertacji zawiera zagadnienia dotyczące wszczęcia mediacji. Autor rozpoczął swoje rozważania od scharakteryzowania zasady dobrowolności jako naczelnej zasady przenikającej całe postępowanie mediacyjne i doszedł do słusznego wniosku, że zasada ta nie ma charakteru bezwzględnego i może być zmodyfikowaną wolą stron wyrażoną w umowie o mediację, ale nie w sposób, który prowadziłby do pozbawienia którejkolwiek ze stron prawa do sądu.

Dalsza część rozdziału trzeciego poświęcona została charakterystyce umowy o mediację. Autor w szczególności wprowadził rozróżnienie umowy o mediację od klauzul mediacyjnych. Rozróżnienie to opiera się na elemencie zgody na mediację. Umowa o mediację musi taki składnik zawierać, natomiast klauzula mediacyjna – nie. Stanowi ona jedynie deklarację podjęcia próby mediacji. Autor wskazał również na trudności z ustaleniem wzajemnych praw i obowiązków stron wynikających z umowy o mediację. W rezultacie Autor stanął na stanowisku, że umowa o mediację jest czynnością prawną, na mocy której strony w następstwie złożonych oświadczeń woli, obejmujących zgodę na

mediację, przyjmują na siebie obowiązek przystąpienia do postępowania mediacyjnego, dążąc do polubownego rozwiązania sporu, jaki wyniknął lub może wyniknąć na tle określonego stosunku prawnego. Umowa ta zawiera zatem dwa obowiązki: pierwszy to przystąpienie do mediacji, drugi to dążenie do zawarcia ugody. Oba te obowiązki powinny być realizowane w dobrej wierze, co można wyprowadzić z brzmienia art. 354 k.c., pomimo braku wyraźnej regulacji kodeksowej w tym względzie. Autor wskazał również na ewentualną odpowiedzialność kontraktową strony, która naruszyła umowę o mediację lub w ramach odpowiedzialności *culpa in contrahendo*, a finalnie podzielił pogląd, że umowa o mediację nie jest umową procesową, ale ma charakter mieszany i jest umową *sui generis*.

W dalszym ciągu rozdziału trzeciego Pan mgr. Marek Dąbrowski scharakteryzował pojęcie umowy o przeprowadzenie mediacji z naciskiem na rozróżnienie jej od umowy o mediację. Autor podsumował, że umowa o przeprowadzenie mediacji została fragmentarycznie i w sposób rozproszony uregulowana w k.p.c., że jest ona umową nazwaną uregulowaną poza kodeksem cywilnym (bez możliwości stosowania do niej przepisów o zleceniu), jak również, że jej regulacja w k.p.c., wskazująca (aczkolwiek w sposób rozproszony) na istotne elementy, jest wystarczająca (str. 211). Rozważania te stanowią istotny wkład do nauki zarówno prawa jak i procesu cywilnego.

Następnie Autor dokonał analizy pojęcia wniosku o przeprowadzenie mediacji w kontekście momentu wszczęcia mediacji pozasądowej i możliwości zawarcia umowy o mediację. Omówił aspekty procesowe takiego wniosku, dzieląc pogląd, że obarczony brakami formalnymi wniosek nie podlega trybowi naprawczemu, a jedynie nie wywoła skutku wszczęcia mediacji (str. 219). Autor rozróżnił przy tym kwestię skutków wniosku dotkniętego brakami formalnymi od kwestii, czy w tym zakresie spoczywają na mediatorze jakiegokolwiek obowiązki. Za zbyt formalizm uznał ewentualne wprowadzenie do k.p.c. przepisu wyraźnie regulującego tryb usuwania braków formalnych wniosku o przeprowadzenie mediacji.

W rozdziale trzecim omówiono także pozostałe przeszkody do wszczęcia mediacji. Autor zawarł w nim m. in. trafne rozważania na temat wzajemnej relacji norm art. 183 [2] par. 4 k.p.c. oraz art. 183 [6] par. 2 pkt 1 k.p.c. odnoszących się do terminu, w jakim mediator powinien powiadomić strony o odmowie prowadzenia i przeprowadzenia mediacji (str. 221 – 222). Odnosił się również do problemu wpływu braku skutecznego wszczęcia mediacji na bieg

terminu przedawnienia. W konkluzji Autor wskazał, że przepisy prawa polskiego w porównaniu z przepisami innych krajów zbyt formalizują kwestię wszczęcia postępowania mediacyjnego. Jak jednak stwierdził, jest to uzasadnione materialnoprawnymi skutkami wszczęcia mediacji w postaci przerwania, a nie zawieszenia biegu przedawnienia.

W dalszym ciągu Autor przedstawił mechanizmy, za pomocą których sąd dąży do ugodowego załatwienia sporu, realizując normę generalną wynikającą z art. 10 k.p.c., omawiając nowe rozwiązania wprowadzone do k.p.c. w 2015 r. Pan mgr. Marek Dąbrowski wyróżnił przy tym elementy będące instrumentami procesowymi (np. obowiązki informacyjne, spotkanie informacyjne, postanowienie o skierowaniu do mediacji) jak również takie, których stosowanie uzależnione jest od subiektywnej oceny sędziego, czy okoliczności sprawy, a które wskazują na potrzebę skierowania do mediacji. Autor skrytykował brak jednolitej formy i treści pouczeń kierowanych do stron na wstępie postępowania.

Rozdział czwarty poświęcony został kwestiom dotyczącym przeprowadzenia postępowania mediacyjnego i skutkom mediacji. Autor przedstawił problemy związane z przeprowadzeniem posiedzenia mediacyjnego. Wyróżnił wśród przepisów normy regulujące sferę formalną związaną z czynnościami organizacyjnymi i przygotowawczymi. Zauważył również, że w wyniku nowelizacji dokonanej we wrześniu 2015 r. doszło do ostrożnej próby ingerencji ustawodawcy w status mediatora przez uregulowanie jego funkcji związanej z metodami i technikami mediacji (art. 183 [3a] k.p.c.). Autor uznał wprowadzoną zmianę za zbędną i zbyt formalizującą postępowanie mediacyjne (str. 275).

Autor w rozdziale czwartym poddał analizie problemy dotyczące istoty, elementów i charakteru prawnego ugody jako skutku mediacji. Wskazał, że ugoda zawarta przed mediatorem, przed zatwierdzeniem jej przez sąd jest instytucją pośrednią pomiędzy ugodą uregulowaną w art. 917 k.c. a ugodą sądową. Przedstawił również zagadnienia dotyczące możliwości zawarcia i zatwierdzenia ugody w wyniku mediacji sądowej, wykraczającej poza ramy przedmiotowej toczącego się procesu, możliwości uchylecia się od skutków prawnych ugody zawartej przed mediatorem (z uwzględnieniem różnic dotyczących ugody sądowej), postępowania w sprawie zatwierdzenia ugody. Autor nie rozstrzygnął problemu, czy w toku postępowania o uchylenie się od skutków prawnych ugody zawartej przed mediatorem i zatwierdzonej przez sąd,

dopuszczalne jest skuteczne powołanie się na przesłanki, które sąd zbadał przy zatwierdzeniu ugody (art. 183 [14] par. 3 k.p.c.). Autor zgłosił także wniosek *de lege ferenda*, aby w celu przyspieszenia postępowania o zatwierdzenie ugody (nadanie jej klauzuli wykonalności), strona miała obowiązek dołączenia do wniosku o zatwierdzenie ugody pozasądowej dowodu doręczenia jego odpisu mediatorowi (str. 314). Wniosek ten nie wydaje się słuszny, zważywszy, że zbytne formalizowanie czynności stron w mediacji pozasądowej, zniechęci strony do korzystania z tej instytucji.

Finalnie Autor doszedł do wniosku, że aktualnie obowiązujące przepisy odnoszące się do mediacji sprzyjają wykorzystaniu tej instytucji, ale nie są pozbawione wad. Istotnymi barierami w rozwoju mediacji są wciąż występujące luki normatywne, niespójność i niejednoznaczne sformułowania wywołujące wątpliwości interpretacyjne. Wadliwością uregulowania instytucji mediacji jest regulacja rozproszona. Autor zauważył również, że postępująca profesjonalizacja stałych mediatorów ma pozorny charakter w zakresie, w jakim zmierza do podniesienia poziomu ich wiedzy i umiejętności. Wynika to z braku jednolitych standardów wymaganych kwalifikacji dla kandydatów na stałych mediatorów, niedoskonałych mechanizmów weryfikacyjnych i braku konkretnych mechanizmów służących podnoszeniu kwalifikacji mediatorów. W konkluzji Autor zgłosił także wnioski *de lege ferenda*, co do niektórych przepisów regulujących mediację (np. art. 183 [10] par. 2, a generalnie – co do kompleksowego uregulowania mediacji w osobnym akcie prawnym).

Przedstawiona do recenzji dysertacja w dużej części jest pracą odtwórczą. Mimo to, jej dużym atutem jest całościowe przedstawienie i zanalizowanie poglądów wyrażanych w nauce i orzecznictwie w zakresie problematyki dotyczącej mediacji. Autor omówił również szereg stosunkowo nowych instytucji, wprowadzonych w życie we wrześniu 2015 r. Ponadto w pracy poruszono wiele aspektów praktycznych cennych dla rozwoju mediacji i zgłoszono wnioski *de lege ferenda*.

6.

W omówieniu rozprawy zwrócono uwagę na pewne jej niedoskonałości i braki, jednak generalnie jest ona wartościową i interesującą publikacją, opartą na solidnych podstawach badawczych. Jej treść jest bogata i z jurydycznego punktu widzenia dobrze uzasadniona. Poglądy Autora w większości zasługują na aprobatę. Zgłoszone drobne uwagi polemiczne nie umniejszają tej oceny.

Pan mgr. Marek Dąbrowski przedstawił rozprawę doktorską, która jest monografią naukową o wysokich walorach teoretycznych i użytecznych, odpowiadającą w pełni wymogom stawianym rozprawom doktorskim wskazanym w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytułach naukowych oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki (Dz. U. 2017.1789 t.j.).

prof. Uczelni Łazarskiego

dr hab. Małgorzata Małowska

